

ICOMOS HARTA – ARHITEKTŪRAS MANTOJUMA ANALĪZES, KONSERVĀCIJAS UN BŪVJU RESTAURĀCIJAS PRINCIPI (2003)

Ratificējusi ICOMOS 14. Ģenerālā Asambleja Viktorijafolsā, Zimbabvē 2003. gadā

PRINCIPI

DOKUMENTA MĒRĶIS

Arhitektūras mantojuma būvju raksturs un vēsture (materiāls un būvēšanas veids) rada virkni problēmu diagnostikā un restaurācijā, kas ierobežo moderno juridisko kodeksu un būvniecības standartu piemērošanu. Ir vēlami un nepieciešami ieteikumi, lai nodrošinātu racionālas analīzes metodes un kultūras kontekstam piemērotas atjaunošanas metodes.

Šie ieteikumi ir iecerēti kā noderīgs materiāls visiem, kas iesaistīti konservācijas un restaurācijas problēmu risināšanā, tomēr tie nevar aizstāt speciālās zināšanas, kas iegūtas no zinātniskiem un kultūras tekstiem.

Ieteikumu dokumentam ir divas daļas: "Principi", kur izklāstīti konservācijas pamata jēdzieni, un "Pamatnostādnes", kur aplūkoti noteikumi un metodika, kas jāievēro projektētājiem. Tikai nodaļai "Principi" ir apstiprināta/ratificēta ICOMOS dokumenta statuss.

Pamatnostādnes ir pieejamas angļu valodā kā atsevišķs dokuments.

PRINCIPI

1. Vispārēji kritēriji

- 1.1. Arhitektūras mantojuma konservācijai, nostiprināšanai un restaurācijai ir nepieciešama daudzdisciplīnu pieeja.
- 1.2. Arhitektūras mantojuma vērtība un autentiskums nevar balstīties uz fiksētiem kritērijiem, jo cieņpilna izturēšanās pret visām kultūrām liek arī aplūkot fizisko mantojumu tajā kultūras kontekstā, kuram tas pieder.
- 1.3. Arhitektūras mantojuma vērtība ir ne tikai tā izskatā, bet arī visu tā sastāvdaļu viengabalainībā, kas kopā veido unikālu sava laika būvniecības tehnoloģijas produktu. It īpaši iekšējo konstrukciju nojaukšana, saglabājot tikai fasādes, neatbilst konservācijas kritērijiem.
- 1.4. Kad tiek ierosinātas izmaiņas lietojumā vai funkcijās, ir rūpīgi jāņem vērā visas konservācijas un drošuma prasības.
- 1.5. Arhitektūras mantojuma būvju restaurācija nav pašmērķis, bet tikai līdzeklis, lai restaurētu ēku kā vienotu veselumu.
- 1.6. Mantojuma būvju īpatnības un to sarežģītā vēsture liek organizēt izpēti un ieteikumus precīzā darbību secībā līdzīgi kā medicīnā. Anamnēze, diagnostika, terapija un uzraudzība — šīs darbības ir saistītas attiecīgi ar būtisku datu un informācijas meklēšanu, bojājumu iemeslu identificēšanu, korektīvo pasākumu izvēli un iejaukšanās

pasākumu efektivitātes kontroli. Lai nodrošinātu maksimālu efektivitāti un minimālu ietekmi uz arhitektūras mantojumu, kā arī racionālu finansējuma izlietojumu, parasti ir nepieciešams izpēti procesā atkārtot šīs darbības noteiktā secībā.

- 1.7. Nekādas darbības nedrīkst veikt, ja nav noskaidroti sasniedzamie ieguvumi un iespējamais kaitējums arhitektūras mantojumam, izņemot gadījumus, kad ir nepieciešami steidzami aizsardzības pasākumi, lai novērstu būvju sabrukšanu (piemēram, pēc seismiskiem bojājumiem); tomēr, kad vien iespējams, šo neatliekamo pasākumu īstenošanā ir jāizvairās no struktūras neatgriezeniskas pārveidošanas.

2. Izpēte un diagnostika

- 2.1. Parasti jau no izpēti pirmajiem posmiem – vietas sākotnējās apskates un izpēti programmas sagatavošanas – ir kopā jādarbojas daudzdisciplīnu darba grupai, kuras sastāvu nosaka problēmas veids un lielums.
- 2.2. Dati un informācija sākotnēji ir jāapstrādā aptuveni, lai izveidotu visaptverošu darbības plānu atbilstoši būvju reālajām problēmām.
- 2.3. Konservācijas praksē ir nepieciešama pilnīga izpratne par konstrukcijas un materiālu īpatnībām. Ļoti svarīga ir informācija par būves sākotnējo un iepriekšējo stāvokli, izmantotajiem celtniecības paņēmieniem, pārveidojumiem un to ietekmi, notikumiem un, visbeidzot, par būves pašreizējo stāvokli.
- 2.4. Arheoloģiskajos pieminekļos var būt īpašas problēmas, ņemot vērā, ka būves izrakumu laikā ir jāstabilizē, kad zināšanas par tām vēl nav pilnīgas. Konstrukktīvie risinājumi "no jauna atklātas" ēkas gadījumā var būt pilnīgi atšķirīgi, salīdzinot ar ēku, kas bijusi "atsegta". Steidzami konstrukktīvi risinājumi, kas vajadzīgi būves stabilizēšanai izrakumu laikā, nedrīkst apdraudēt visas ēkas konceptuālo formu un lietojumu.
- 2.5. Diagnostika ir balstīta uz vēsturisko, kvalitatīvo un kvantitatīvo pieeju; kvalitatīvās pieejas pamatā ir konstrukciju un materiālu bojājumu tieša novērošana un arī vēsturiskā un arheoloģiskā izpēti, savukārt kvantitatīvās pieejas pamatu galvenokārt veido materiālu un konstrukcijas pārbaudes, uzraudzība un strukturālā analīze.
- 2.6. Pirms lēmuma pieņemšanas par strukturālu iejaukšanos ir nepieciešams vispirms noteikt bojājumu iemeslus un pēc tam novērtēt būves drošuma līmeni.
- 2.7. Drošuma novērtējumā, kas ir pēdējais diagnostikas posms, kurā nosaka nepieciešamību pēc korektīviem pasākumiem, ir jānosaka kvalitatīvā analīze un kvantitatīvā analīze: tieši novērojumi, vēsturiskā izpēti, strukturālā analīze un attiecīgos gadījumos arī eksperimenti un pārbaudes.
- 2.8. Bieži tāda pašā drošuma līmeņa nodrošināšana kā jaunu ēku projektēšanā prasa pārmērīgus vai pat nerealizējamus pasākumus. Šādos gadījumos īpaša analīze un pamatoti apsvērumi var attaisnot dažādas pieejas drošuma problēmu risināšanai.
- 2.9. Visi aspekti, kas saistīti ar iegūto informāciju, diagnostiku, tostarp drošuma novērtējumu, un lēmumu par iejaukšanās pasākumu īstenošanu, ir jāapraksta "PASKAIDROJUMA ZIŅOJUMĀ".

3. Korektīvie pasākumi un kontroles pasākumi

- 3.1. Terapijai ir jārisina iemesli, nevis simptomi.
- 3.2. Labākā terapija ir profilaktiska uzturēšana.

- 3.3. Konservācijas un nostiprināšanas pasākumu pamatā ir jābūt drošuma novērtējumam un izpratnei par būves nozīmīgumu.
- 3.4. Darbības nedrīkst veikt, kamēr nav pierādīts, ka tās ir nepieciešamas.
- 3.5. Katrai iejaukšanās darbībai ir jābūt samērīgai ar nospraustajiem drošuma mērķiem, lai iejaukšanās nepārsniegtu minimālo nepieciešamo apjomu, kas vajadzīgs, lai garantētu drošumu un ilgmūžību, vienlaikus pēc iespējas mazāk kaitējot mantojuma vērtībām.
- 3.6. Iejaukšanās pasākumu plānošanas pamatā ir jābūt skaidrai izpratnei par darbībām, kas izraisījušas kaitējumu, un par darbībām, ko ņem vērā būves analīzē pēc iejaukšanās, jo no tām ir atkarīgs projekts.
- 3.7. Izvēle starp "tradicionālām" un "inovatīvām" metodēm ir jāizdara, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi, un priekšroka ir jādod metodēm, kas ir vismazāk agresīvas un kas ir vislabāk savienojamas ar mantojuma vērtībām, paturot prātā drošuma un ilgmūžības prasības.
- 3.8. Dažkārt ir grūti novērtēt reālo drošuma līmeni un iespējamās ieguvumus no iejaukšanās, tāpēc var būt lietderīgi izmantot "novērošanas metodi" jeb pakāpenisku pieeju, sākot ar minimālu iejaukšanos un pēc tam, iespējams, pieņemot papildu pasākumus vai korektīvus pasākumus.
- 3.9. Kad vien iespējams, pieņemtajiem pasākumiem ir jābūt "atgriezeniskiem", lai tos var atcelt un aizstāt ar piemērotākiem pasākumiem pēc jaunas informācijas iegūšanas. Ja iejaukšanās pasākumi nav pilnīgi atgriezeniski, tie nedrīkst ierobežot turpmāku iejaukšanos.
- 3.10. Ir pilnīgi jānoskaidro restaurācijas darbos izmantoto materiālu (it īpaši jaunu materiālu) īpašības un to savietojamība ar esošajiem materiāliem. Tas ietver ilgtermiņa ietekmes noteikšanu, lai būtu iespējams izvairīties no negatīvām blakusparādībām.
- 3.11. Nedrīkst iznīcināt būves un to ieskaujošās vides sākotnējā vai iepriekšējā stāvokļa raksturīgās īpašības.
- 3.12. Katram iejaukšanās pasākumam ir pēc iespējas jārespektē būves sākotnējā vai iepriekšējā stāvokļa koncepcija, tehnika un vēsturiskā vērtība, un ir jāatstāj nākotnei atpazīstamas liecības.
- 3.13. Iejaukšanās darbību pamatā ir jābūt vispārējam integrētam plānam, kurā pietiekama uzmanība pievērsta dažādajiem arhitektūras, būves, iekārtojuma un funkcionalitātes aspektiem.
- 3.14. Kad vien iespējams, ir jāizvairās no jebkāda vēsturiska materiāla vai raksturīgu arhitektūras iezīmju iznīcināšanas vai izmaiņš.
- 3.15. Kad vien iespējams, bojātas būves ir jāsalabo, nevis jāaizstāj.
- 3.16. Nepilnības un pārveidojumi, kad tie kļuvuši par daļu no būves vēstures, ir jā saglabā, ciktāl tie neapdraud drošību.
- 3.17. Demontāža un montāža no jauna ir veicama tikai tad, ja to prasa būves un materiālu raksturs, kad konservācija ar citiem līdzekļiem ir neiespējama vai kaitīga.
- 3.18. Pagaidu aizsardzības sistēmām, kuras izmanto iejaukšanās laikā, ir jāparāda to mērķis un funkcija, neradot kaitējumu mantojuma vērtībām.

- 3.19. Jebkādam iejaukšanās priekšlikumam ir jābūt pievienotai programmai par darbu laikā veicamo uzraudzību, ja tāda ir iespējama.
- 3.20. Nav pieļaujami pasākumi, kurus nav iespējams uzraudzīt izpildes laikā.
- 3.21. Lai pārliecinātos par rezultātu efektivitāti, ir jāveic pārbaudes un uzraudzība gan iejaukšanās laikā, gan pēc tās.
- 3.22. Visas pārbaudes un uzraudzības darbības ir jādokumentē un jāsaglabā kā daļa no būves vēstures.